

sions corrents. Diversos autors han aplicat aquesta perspectiva al crim organitzat. Als autors d'aquests delictes se'ls presenta com «empresaris del delicte» que amb prou feines —per un tret diferencial— es distingeixen dels empresaris legals: els primers presten serveis i mercaderies *prohibides* (Reuter 1983; Block 1991). En aquesta tradició investigadora també es porta a terme molta investigació etnogràfica envers el significat del treball il·legal, entre d'altres, per a la integració o per a l'increment de l'estatus social de grups minoritaris (p.e. Fagan & Freeman 1999).

Estem interessats en un altre tipus de relació entre professió i crim que es refereix al paper que tenen les professions legítimes en l'autoria de delictes. Es cometen molts delictes durant —o gràcies a— l'exercici d'una professió. De vegades es tracta d'esdeveniments de gran repercussió i xocants, com ara els abusos sexuals per part de capellans i les grans estafes de Bernard Madoff. Però la majoria de casos són més comuns i corrents i varien des del maltractament o les amenaces als companys de feina fins al suborn d'àrbitres o els robaris a empreses. En un nombre determinat d'aquests casos, la professió no ofereix una oportunitat especial ni és necessàriament un condicionant per a cometre el delicte. L'exemple més clar és el maltractament o l'extorsió a un company de la feina a causa d'un conflicte privat. La conducta del maltractador pot ser tipificada com a *delicte laboral*. Es tracta de delictes corrents que es cometen durant les hores de feina (Friedrichs 2002, 254). Els exemples més genèrics tenen a veure amb delictes comesos en el context de l'exercici legal de la professió i són possibles concretament mitjançant aquesta professió. Aquests delictes poden ser tipificats com a *delictes professionals* (Friedrichs 2002, 254; Mars 2001, xi).

Ens centrem en el paper que juguen aquestes professions legítimes en el camp del crim organitzat. Per crim organitzat entenem —definit breument— el funcionament de criminals en mercats il·legals (p.e. drogues, tràfic de persones) i el funcionament il·legal en l'entorn «legítim» (p.e. frau, extorsió). Fins a quin punt les professions legítimes juguen un paper en l'execució d'aquests crims organitzats? Els professionals poden acabar tenint-hi un paper de forma inconscient i no intencionada —per exemple, els transportistes que no saben que hi ha drogues amagades a la càrrega—. Ens interessen de forma especial els *delictes professionals*: casos d'amonestament, imputació punible de professions «legítimes» o de transportistes «comuns» pròxims al crim organitzat. A quines professions afecta això? Quin paper tenen aquests *delictes professionals* en l'execució del crim organitzat? Aquest article indexatori i descriptiu aprofundeix en aquestes qüestions. No només es contempla quines professions estan implicades en el crim organitzat, sinó que també hem investigat quin paper o funció juguen aquestes professions en l'execució dels delictes. La nostra investigació es basa en l'anàlisi de 40 casos extrets de l'Observatori del Crim Organitzat (Van de Bunt i Kleemans 2007). A continuació, i en primer lloc, parlarem detalladament de la recopilació de dades.

2. L'OBSERVATORI HOLANDÈS DEL CRIM ORGANITZAT

L'anàlisi d'aquest article està basada en dades de l'Observatori Holandès del Crim Organitzat. Aquest és un programa de recerca continuat que estudia els arxius d'investigacions tancades de la policia neerlandesa sobre el crim organitzat. Cada quatre anys s'analitzen 40 casos de forma sistemàtica (Kleemans et al. 1998) Des del 1996, s'han estudiat un total de 120 investigacions policials a gran escala. Es tracta, per exemple, del delicte organitzat tradicional, com ara el tràfic de drogues i el tràfic de persones, però també d'investigacions en relació a fraus a gran escala i blanqueig de diner. Aquests casos se seleccionen partint d'entrevistes amb agents de policia i fiscals de l'estat. Per tant, no només se seleccionen investigacions policials d'alta classificació, sinó també casos que reflecteixen nous procediments o que contenen informació detallada sobre un *modus operandi* en concret. Els arxius policials consten de diverses fonts d'informació, com ara escoltes telefòniques, interrogatoris a sospitosos i declaracions financeres. S'analitzen els casos emprant una llista de comprovació exhaustiva que se centra en la naturalesa del grup de crim organitzat, les seves activitats criminals, el seu acoblament a mercats legals i les maneres com es gasten els guanys (Van de Bunt i Kleemans 2007, 171-172; Kleemans i Van de Bunt 2008).

Per tal de dur a terme aquest article, vam revisar els darrers 40 casos,² que involucren 576 sospitosos. En concret ens vam centrar en els seus oficis i el vincle d'aquests amb les activitats criminals. En l'apartat següent presentem quatre categories principals de professions i distingim entre dos tipus de relacions que connecten aquestes ocupacions amb el crim organitzat.

3. PROFESSIONS I CRIM ORGANITZAT

Hem situat en una columna les professions de totes les persones sospitoses³ i altres persones implicades. Feia molt de temps que cap dels sospitosos no tenia un ofici de forma anterior o simultània a la comissió dels delictes. D'un total de 576 sospitosos, es coneix l'ofici de 152. A la llista de professions es mostren les més diverses, des de fuster fins a director d'una empresa farmacèutica. Malgrat aquesta varietat, sembla ser que també existeixen algunes característiques comunes. A continuació hem distingit les tres categories de professions (taula 1). Per descomptat, aquestes categories no s'exclouen pas entre si, però, per a delimitar una classificació, hem triat en tot moment la característica professional més predominant.

2. D'aquests, 22 casos tracten de la producció o el tractament de drogues; 11 casos tenen implicació en el tràfic/contraban de persones; en sis casos es tracta de fraus organitzats a gran escala, sent el blanqueig de diner un d'ells, i un cas tenia a veure amb l'extorsió continuada.

3. Això implica persones que no han estat enregistrades en els arxius policials com a sospitoses, però que sí que han jugat un paper afavoridor per als delictes.

Taula 1. Característiques professionals objecte de l'observació

	Sospitosos	Implicats genèrics
Logística	52	2
Autònoms	67	25
<i>proveïdors de servei (entre d'altres)</i>	13	25
Social	14	3
Genèrics ⁴	19	4
Total	152	34

El primer que resulta sorprenent és que moltes professions tenen a veure amb el sector logístic (transport, comerç). Es tracta doncs, per exemple, d'importadors o exportadors de mercaderies diverses, xofers, sobrecàrrecs i empleats de la consignat d'equipatges. La seva implicació comercial i la seva activitat viatgera els brinden l'oportunitat de, per exemple, traficar simultàniament amb mercaderies il·legals. Una segona categoria de professions es caracteritza per «l'autonomia», que comporta molta llibertat de moviment i capacitat de decisió discrecional. Es tracta de funcions que no es realitzen a canvi d'un salari a preu fet; es tracta de directors de (petites) empreses o professions de prestació de serveis, com ara advocats, assessors i notaris. La tercera categoria afecta les professions amb un caràcter «social». Sovint ens hem trobat molts casos en què els implicats regentaven empreses de turisme i restauració o d'entreteniment que servien de punt de trobada per a la posada en marxa i l'intercanvi de contactes criminals.

3.1 DOS TIPUS DE FUNCIONS

De vegades no hi ha cap relació entre el fet que algú sigui sospitós de pertànyer a un negoci criminal organitzat i que exerceixi una professió. Un exemple d'això és l'home que està empleat en una botiga d'articles de golf i, a banda d'això, pren part en un grup de delinqüents dedicat al contraban de persones (cas 107).⁵ En aquest cas, professió i delicte formen dos mons separats. Però en la majoria de casos sí que es fa palesa una relació mútua entre professió i delicte. Prenem com a base l'estudi de tots els casos, distingim dos tipus de funcions que tenen les professions en relació al delicte. En primer lloc es troben els sospitosos que despleguen els seus coneixements professionals, contactes i aptituds per a facilitar els delictes d'altres. És el cas, per exemple, d'un comptable interí que fa els ulls grossos amb el frau; un inspector que emet i entrega al marge de la llei un certificat de «lliure d'amiant», o bé empreses de transport que presten serveis logístics amb

4. La professió dels infractors no té cap relació amb els delictes comesos objecte de la investigació criminal. Es tracta, per exemple, del cas d'un empleat d'una botiga d'articles de golf que es dedicava al contraban de persones de forma continuada.

5. En aquest article fem referència als casos tal i com s'enumeren en la tercera edició de l'Observatori del Crim Organitzat. (Van de Bunt & Kleemans, 2007, 3a edició Descripció concisa de casos. Concerneix des del cas 81 fins al 120 inclòs, [pàgines 232-237]).

mercaderies de contraban. També es pot concebre la professió com a una estructura d'oportunitat de negoci per a dur a terme fets punibles. En aquests casos el professional exerceix per ell mateix un paper important en l'execució dels delictes; de vegades fins i tot es pot parlar d'un connector entre l'exercici legal de la professió i l'execució d'activitats il·legals. Aquí hem de pensar en un professional que, en l'exercici de la seva feina, descobreix que els seus coneixements, contactes o aptituds també poden ser usats per a finalitats delictives. És el relat de l'importador de sucs de fruita que prepara els seus contactes comercials colombians per a traficar amb cocaïna (cas 100). En segon lloc, les professions i els professionals poden acomplir una altra funció en relació al crim organitzat. Participen com a pantalla protectora dels delictes. D'una banda, les professions poden emprar els seus coneixements per a ocultar delictes i, d'una altra, una professió fingida o una persona jurídica pot servir de tapadora per a activitats criminals. Gràcies al fet que l'infractor del delicte exerceix una professió legal, pot fer creure que el seu patrimoni acumulat té un origen legal.

La diferència entre les dues funcions d'una professió —oferiment de serveis i ocultació— obeeix només, òbviament, a una distinció analítica, tenint en compte que una professió pot servir d'oportunitat i d'ocultació. En el decurs d'aquest article ens endinsarem de forma detallada en ambdós tipus de funcions. En el següent apartat discutim les professions que serveixen per a l'execució del crim organitzat, bé perquè aquestes professions faciliten el delicte o bé perquè la professió brinda l'ocasió concreta per a cometre els delictes. En el quart paràgraf tractarem la segona funció entre professió i delicte, en concret la situació en la qual la professió col·labora deixant lloc per a l'execució de delictes.

4. PROFESSIONS AL SERVEI DE L'EXECUCIÓ DEL CRIM ORGANITZAT

Algunes professions són vulnerables a la infracció. Són professions que acompleixen la funció de pont en l'escenari del delinqüent. Així doncs, un traficant d'haixix ha d'organitzar el transport per fer arribar la seva mercaderia des del Marroc fins als Països Baixos. Gairebé no calen més aclariments: les organitzacions que col·laboren amb delinqüents depenen del suport de l'entorn legal i, des d'aquesta perspectiva, certes professions són de gran importància per a l'execució d'activitats il·legals (Kleemans et al. 1998). En aquest cas concret del tràfic d'haixix, els xofers professionals o les petites empreses de transport són importants en l'afavoriment del tràfic de drogues.

Molts dels casos de l'observatori tenen relació amb les formes de delinqüència transfronterera del crim organitzat, com ara l'entrada i sortida de diverses mercaderies o el contraban de persones. Els Països Baixos funcionen generalment de país de trànsit (Kleemans et al. 2002, 139-140). Els delinqüents dels casos estudiats no s'orienten cap a obtenir el control de determinats sectors o filials, sinó que es fixen més aviat en les mercaderies existents i en el flux del trànsit. Kleemans, Brienen i Van de Bunt ho anomenen «delicte de trànsit» (ibídem). El cas 81 és un bon exemple de com els delinqüents fan ús d'un trànsit ja existent de

mercaderies. En aquest cas els sospitosos envien una caixa encolada que conté 100.000 píndoles d'MDMA amb un transport de flors ja existent cap a Suècia. El xofer de la càrrega no tenien ni idea del contingut de la caixa i van lliurar la mercaderia a un còmplice de Suècia. En altres casos és obvia la sanció per implicació. Un exemple d'això és un xofer professional que durant la seva ruta regular també traficava amb persones i rebia 500 euros de cadascuna d'elles (cas 82). Diverses investigacions permeten pensar que els individus d'aquestes professions «afavoridores» estan en risc d'involucrar-se en transaccions delictives (Nelen & Lankhorst 2008). Tenen alguna cosa a oferir als delinqüents: vigilància, un segell, transport de diners o mercaderies, una edificació per al blanqueig de diner i d'altres coses similars. En la casuística hi ha un nombre d'exemples sorprenents i divergents d'implicació de professionals en el crim organitzat. És ben destacable la implicació d'un fuster hàbil en una organització de contraban. A petició dels contrabandistes, confeccionava uns marcs buits per a quadres que contenien MDMA: la substància va passar de contraban des dels Països Baixos cap als Estats Units (cas 91). També hi ha el cas del perruquer que tenia cura que l'aspecte de les persones passades de contraban coincidís amb el de la fotografia del carnet d'identitat (cas 108).

En els casos estudiats també abordem exemples de fets delictius que no es poden cometre sense l'autorització administrativa d'un proveïdor de serveis professionals, com ara un notari, un advocat o un comptable. Poden proporcionar els documents oficials necessaris o facilitar la transferència de diners i el bescanvi de divises. En general, es tracta d'individus que poden funcionar de forma independent, com són ara directors d'empreses unipersonals o proveïdors de serveis professionals. Així doncs, un empleat d'una institució inversora americana del cas 104 va estendre una «declaració de bona conducta» per a una empresa que acabava d'establir-se. En aquesta carta ell afirma que l'empresa — en realitat no de confiança — ja fa anys que és clienta seva, que posseeix un extens patrimoni propi i que (per tant) pot considerar-se'l un soci de negocis de confiança. La provisió de servei de l'advocat del cas 94 va en realitat molt més enllà de l'emissió d'un document fals: posa la seva oficina, telèfon i fax a disposició dels sospitosos i els dona assessorament. Els exemples assenyalen que aquests professionals procuren un pont petit però indispensable en l'execució del crim organitzat.

4.1 LA PROFESSIÓ BRINDA L'OPORTUNITAT

Qualsevol professió ofereix l'oportunitat de cometre delictes. Aquell qui, per exemple, treballa en un jardí d'infància pot veure's inculpat en abús sexual, com en un cas escandalós que va sortir a la llum el desembre de 2010 als Països Baixos. Un odontòleg pot curar una càries inexistent. Si qualsevol lloc de treball dona opció a delinquir, les professions només es diferencien en la llibertat que tenen els professionals per sobrepassar els límits (Mars 1982). Són més arriscades les professions que, per dedicar-se a la provisió de serveis, són crucials per als infractors o donen llum verda a objectius molt atractius. També es tracta de professions que permeten una àmplia llibertat de moviment sense gaire control. Per llibertat de

moviment no només hem d'entendre la llibertat en el sentit físic de poder viatjar molt i fer molts contactes socials, sinó també en el sentit figurat: molt marge de decisió i molta capacitat per prendre decisions de forma autònoma.

Benson, Madensen i Eck també fan palès que les professions ofereixen una estructura d'oportunitats de negoci per a cometre delictes (2009, 180). Distingeixen entre «enllaços, rutes i límits» —conceptes extrets de la «teoria del model delictiu». Els «enllaços» d'un professional es formen mitjançant l'organització on ell treballa (o l'organització fictícia que s'ha creat per a l'execució dels delictes) i els vincles (existents) de col·laboració amb altres organitzacions. Així, un importador de suc de fruita de Colòmbia té a veure, entre d'altres, amb el proveïdor d'aquest producte a Amèrica del Sud; però també amb la duana, per a arranjar els drets d'importació; amb una empresa energètica, per al subministrament d'energia per a refrigerar els suc de fruita, i amb l'agència tributària, a causa de la declaració de l'impost sobre societats. Aquests «enllaços» es relacionen entre ells mitjançant «rutes». Les «rutes» afecten els procediments i les xarxes on té lloc la comunicació i on es fan negocis. Aquí cal pensar en els procediments i les xarxes en el sentit tècnic, així com en el programa de declaració de la duana i l'agència tributària, i també en els contactes personals, com per exemple, l'assessor tributari. En l'exercici de la seva professió, un professional pot entrar en contacte amb els anomenats «límits», les zones en penombra que brinden l'oportunitat de «moure's pel marge» o de cometre delictes. Es tracta sobretot de rutines i procediments —les «rutes»— que es controlen de forma insuficient.

En diversos casos estudiats, les professions acompleixen la funció principal de proveïdor de contactes comercials ja existents («enllaços»); aquests formen la base de la col·laboració delictiva. Exemples d'això són les empreses que llancen la seva mercaderia en la importació/exportació de fruites i verdures, màquines agrícoles, tractors o roba per passar en contraban diverses mercaderies il·legals. Les professions es preocupen també del coneixement especialitzat necessari per a la fabricació de productes il·legals o per a processos logístics i les omissions en la supervisió. Un sospitós principal en un tràfic de drogues de gran envergadura havia estat eficient en la seva feina anterior en una empresa de manipulació de fruita del port de Rotterdam. Per això coneixia com el palmell de la mà els límits existents en el port, coneixements que li van venir bé per al tràfic de drogues (cas 84). També el cas 85 és un exemple intrigant de com un professional aplica els coneixements i les aptituds que ha adquirit durant l'exercici de la seva professió legítima per a activitats il·legals. Aquest cas tracta d'un farmacèutic acomiadat de la feina que utilitzava els seus coneixements en la matèria per a produir píndoles d'MDMA. Les persones que treballen en un punt logístic important, com ara un aeroport o una companyia aèria, gaudeixen de certs privilegis pels quals poden passar mercaderies il·legals de contraban bastant fàcilment. Un exemple sorprenent de la utilització dels límits disponibles és la conducta del sobrecàrrec del cas 98, que volava regularment des d'Àmsterdam a Nova York com a professional qualificat. Va arribar a descobrir que podia embarcar en el vols duent píndoles d'MDMA sense dificultat perquè gairebé no el controlava ningú, atès el seu càrrec. També els empleats de la consigna d'equipatges que treballen a l'aeroport fan ús dels seus privilegis quan

passen —bastant fàcilment— maletes amb mercaderia il·legal de contraban del medi aeri al terrestre (cas 102).

Les professions brinden l'oportunitat de cometre delictes no només amb el desplegament de coneixements i contactes, sinó també mitjançant la provisió d'allotjament. En diversos casos veiem que els principals sospitosos són a la vegada propietaris d'establiments hotelers o d'empreses automobilístiques on es reuneixen amb els socis del delicte. A més a més, en aquests allotjaments es tanquen transaccions: es venen drogues des de darrera del mostrador o es bescanvien divises en una petita habitació posterior. En el cas 105 es negociava amb diversos tipus de drogues en tres cafeteries d'un traficant de drogues i en el cas 87 el *coffeeshop* d'un sospitós principal servia de lloc de trobada per a acordar el tràfic d'heroïna.

4.2 LA CREACIÓ D'OPORTUNITATS

El dibuix que s'ha esbossat fins ara del delicte relacionat amb la professió és lleugerament parcial. En els exemples exposats anteriorment sembla ser que el delicte relacionat amb la professió és la mera continuació de les oportunitats que descobreix el professional durant l'exercici de la seva feina legal. Però també es pot donar a l'inrevés, quan les persones escullen la professió en funció de les possibilitats de delinquir o quan poden gaudir de la llibertat de moviments per a portar a terme l'activitat delictiva. Un exemple d'això és el delinqüent que es presenta a una gran empresa com a agent de seguretat, però, un cop empleat en l'organització, es delata com a extorsionador. Emet factures inespecífiques de col·laboració com a agent de seguretat de serveis que no ha dut a terme mai o gairebé mai (cas 120). En alguns casos les oportunitats es creen mitjançant l'ús estratègic de la professió o dels coneixements professionals. L'exemple més clar d'això és el cas 104, que té relació amb un frau fiscal de gran envergadura. Els dissenyadors d'aquest frau se centraven en el reclutament dels professionals de les altes finances que necessitaven per tal de dur a terme el frau. En l'estafa a hisenda cadascú tenia un paper propi en base a la seva experiència. Una d'aquestes persones preparava la documentació societària d'empreses que calgués per a «començar a funcionar», una altra actuava de representant d'aquesta nova «empresa d'inversions», un expert fiscal preparava contractes ficticis, un empleat de banca procurava per al finançament de la transacció i altres s'ocupaven de la firma de documents i les transferències comptables necessàries. El grup va adquirir societats limitades i les va buidar de ple: com que allò que es va crear es va esfumar, no es quedava a deure cap impost. Dues d'aquestes persones havien treballat abans a l'agència tributària i tenien per tant coneixement d'aquests límits.

Un pas més enllà en la creació d'oportunitats són les situacions on la tasca o l'empresa del director són totalment fictícies. Aquí ens referim a delinqüents que fingeixen ser director, assessor de seguretat o un inversor experimentat per tal de guanyar-se la confiança de les víctimes i enganyar-les. Aquest és l'exemple d'un cas de frau fiscal de gran envergadura on el principal sospitós va evadir impostos donant dades totalment simulades a les seves empreses (cas 106). Va adquirir societats limitades ja existents on hi creava un fons de reserva, sempre i quan

pogués invertir novament aquestes reserves en les societats limitades adquirides, així no havia de pagar impostos. Però, en lloc de reinvertir les reserves, se les embutxacava ell. Va aconseguir fer creure que, efectivament, havia habilitat en paper la llicència de les seves empreses, més d'un centenar. De fet, ell mateix era propietari o part interessada d'aquestes empreses (buides) i les transaccions financeres no eren sinó paper mullat.

El paper que poden tenir les professions en el crim organitzat varia tant com el tipus de delicte. En el cas del crim organitzat tradicional, com és el tràfic i el contraban de mercaderies il·legals, les professions «comunes» jugaran un paper força condicionant. Empreses de transports, proveïdors de serveis financers, carregadors i expedidors marítims són les empreses i professions que queden retratades com a afavoridores. Però quan els vincles de col·laboració criminal tenen lloc en mercats legals, el paper dels professionals legals resulta ser considerablement més gran. En els fraus a gran escala que es creen en vincles organitzats, es funciona des d'un entorn legal, i la professió del delinqüent és llavors fonamental per cometre certs tipus de delictes. En aquests fraus estan implicats molts autors que, a banda de les seves pràctiques delictives, també segueixen duent a terme col·laboracions de confiança.

5. PROFESSIONS QUE CONTRIBUEIXEN A L'OCULTACIÓ

En els delictes comuns, com ara el robatori en una vivenda, el delinqüent ha d'ocultar la seva identitat darrere un passamuntanyes i córrer després de cometre el delicte. Pel que fa al caràcter delictiu de les conductes, per regla general no existeix cap evidència concreta. En el cas de fraus organitzats a gran escala ja és diferent. Una característica d'aquesta forma de crim organitzat és que els autors no amaguen massa la seva identitat però sí el caràcter il·legal dels fets perpetrats. La professió o la funció que aconsegueixen aquests autors pot jugar un paper important en l'ocultació d'activitats il·legals. La seva professió els brinda una «aparença superficial de legitimitat» (Benson i Simpson 2009, 80) per a les conductes delictives. Aquest és el segon tipus de funció que es pot distingir entre professió i delicte.

5.1 INSPIRAR UNA IMPRESSIÓ DE CONFIANÇA

L'exemple més simple d'ocultació és el banquer clandestí que regentava una videoteca com a tapadora per al blanqueig de diner negre (cas 112). Amb l'immoble de la botiga com a aval i les entrades i sortides regulars de clients no aixecava cap sospita de portes enfora. Empreses com aquestes, que fan de tapadora, les tornarem a veure en els casos estudiats. A més a més, els sospitosos intentaven ocultar les seves activitats il·legals i la seva identitat mitjançant estructures complexes de persones jurídiques. Fundar una empresa és força senzill. A un nou empresari no li cal, d'aquesta manera, anar al notari, sinó que pot adquirir una persona jurídica que s'hagi quedat sense fons de reserva a través d'un agent d'inversions de societats limitades (Huisman i Van de Bunt 2009). Amb l'adquisició d'a-

quests «barrets buits» no s'exigeixen tants requisits; per exemple els costos de fundació són més baixos, l'empresari no ha d'estar en possessió de cap patrimoni inicial i no es demana cap declaració de bona conducta. Encara es pot funcionar de forma més anònima mitjançant la fundació d'un consorci estranger en lloc d'holandès (Van de Bunt i Van Wingerde 2009, 119). En el cas 119, els autors implicats havien equipat una estructura amb 33 persones jurídiques en diversos països que s'utilitzaven per al blanqueig de diner provinent del tràfic de droga. Moltes d'aquestes persones estaven empadronades a l'adreça del comptable, que estava totalment al corrent de les finalitats del blanqueig de diner. Hi ha fins i tot professions que s'especialitzen en l'ocultació dels seus clients. Aquí podem pensar, per exemple, en els serveis que ofereixen una empresa d'arrendament financer, una agència immobiliària i un gestor. Aquests proveïdors de serveis poden ocultar amb el seu rol d'intermediari la identitat de l'usuari final o de la part interessada («propietari beneficiari»). Aquesta ocultació de la identitat pot ser absolutament legítima per ella mateixa, però el coneixement i les estructures d'aquests professionals també poden ser utilitzats per enganyar terceres persones o per a l'ocultació de fets delictius. En tots els casos, un proveïdor d'aquestes característiques queda fitxat com a sospitós en els arxius policials perquè hi ha la sospita d'haver ocultat deliberadament la identitat dels seus clients delinqüents (cas 84).

5.2 L'HERMETISME DE LA PROFESSION

Alguns delinqüents fingeixen que exerceixen una professió i intenten així demostrar que tenen fonts d'ingressos legals. S'engalanen ells mateixos amb càrrecs com ara «director» o «assessor d'inversions» i amaguen les seves activitats fraudulentament darrera d'una façana que inspira confiança. En aquests casos, la professió enganyosa amb prou penes ofereix una ocultació superficial. No hi ha cap essència en aquestes professions i, tard o d'hora, a aquests «professionals» els cau la màscara.

Quan els delinqüents sí que exerceixen una professió real és perquè els sigui més fàcil ocultar activitats criminals, en especial en els casos en què pot resultar difícil discernir quan passen desapercebudes les pràctiques il·legals com a col·laboracions legals i quines activitats s'assumeixen en benefici de l'empresa i quines en benefici propi. L'hermetisme de la professió s'ocupa conseqüentment de l'ocultació efectiva de les activitats enganyoses. Els casos ja esmentats del sobrecàrrec, els empleats de la consigna d'equipatges i l'importador de suc de fruita ho il·lustren bé. No és fàcil deduir si en les seves activitats comercials o en els seus procediments de treball s'estan ocupant en activitats criminals o bé en la seva activitat laboral regular. La conducta viatgera del sobrecàrrec, de fet, no és res més que una cosa normal; i pel que fa a l'importador de suc de fruita, ningú no se sorprendrà que mantingui contactes amb colombians. A més a més, el coneixement especialitzat de determinades professions serveix de carcassa ocultadora de pràctiques il·legals. En la vida diària depenem dels serveis i el coneixement d'experts i especialistes. En aquest sentit, Benson i Simpson parlen de «relacions agent-client» (2009, 83). Penseu per exemple en odontòlegs, experts financers, advocats

i notaris. Es tracta de professionals en qui generalment es diposita una gran confiança en funció del seu coneixement professional i la seva experiència per a funcionar. (Van de Bunt i Huisman 2004, 112). A la vegada, és justament per aquest coneixement específic en el sector que als forasters se'ls fa difícil sondejar la naturalesa de les activitats. Com pot saber un pacient que el seu odontòleg li perforarà la dentadura sense necessitat? I com pot saber l'usuari financer que paga un preu raonable per a la seva inversió? En el cas 104, un empleat d'alt nivell i distingit que ostentava el càrrec de «cap d'afers fiscals» d'un important banc holandès va autoritzar una edificació fraudulenta. Formava part d'un complot, però ningú del banc no va saber «veure» ni creure que la seva decisió fos il·legal.

La divisió entre els experts i el món exterior encara es fa més forta a causa dels privilegis concrets i les obligacions que alguns professionals adquireixen amb la seva professió. Un exemple d'això és el dret de negar-se a declarar que, entre d'altres, s'atorga a advocats i notaris. En el cas 101, un dels sospitosos havia adquirit una discoteca per tal de blanquejar el seu patrimoni, provinent del tràfic de cocaïna. No volia que se'l vinculés amb la discoteca. Va trobar un advocat disposat a adquirir una sèrie de persones jurídiques i actuar-ne ell mateix com a únic administrador. L'advocat d'aquest cas no es va considerar sospitós perquè, segons els investigadors, ell sempre hauria actuat conforme al dret de negar-se a declarar. Abans ja hem explicat l'exemple d'un advocat que posava la seva oficina, el seu telèfon i el seu fax a disposició dels sospitosos, i així dificultava la detecció de fets delictius (cas 94). Del nostre inventari de professions es desprèn que alguns professionals, com ara els advocats, els comptables i els experts financers — conscient o inconscientment — estan implicats en el disseny i l'ocultació d'estructures en les quals, per a la policia i la justícia, és difícil de detectar l'origen del diner o la identitat dels delinqüents. Com que aquest professional (notari, advocat) exerceix la professió tot acollint-se al seu dret de negar-se a declarar, és difícil adquirir una percepció sobre la manera en la que el professional contribueix a l'ocultació de fets delictius i de la identitat dels delinqüents. Això també es pot veure en el fet que aquests professionals més aviat se'ls considera implicats que no pas sospitosos (vegeu taula 1) perquè és difícil identificar quin paper han arribat a jugar inconscientment.

5.3 PRESTIGI I CONFIANÇA

Algunes professions inspiren autoritat i confiança. Això fa que siguin del tot adequades com a tapadora, perquè costa pensar que professions d'aquestes característiques les exerceixin delinqüents. Així, la posada en marxa d'una notaria se centra en oferir productes d'inversió a canvi de molta confiança. I això també s'aplica, amb els canvis que siguin necessaris, a les declaracions que presten els comptables externs. Existeix una gran confiança social cap als notaris i els comptables. La relació d'aquests professionals amb les «males» pràctiques pot fer que el món exterior no tingui cap sospita. Un exemple intrigant és l'advocat del cas 120. Se'l coneixia arreu per ser un gran especialista en el seu sector. Com a conseqüència del seu estatus alt i la seva experiència, va estar molt de temps sense aixecar sospites.

Alguns professionals són els «ocultadors» perfectes, atès que gaudeixen de molt de respecte i confiança en la seva organització. El cap d'afers fiscals del cas 104 n'és una clar exponent. Si la seva funció ho requeria, podia aclarir amb la seva autoritat la compra i la venda de persones jurídiques que s'havien utilitzat en l'estructura del frau i ocultar-se sense aixecar cap mena de sospita contra ell. Per als delinqüents és important conservar una imatge de confiança de cara al món exterior el permeti conservar la respectabilitat i ocultar les pràctiques il·legals. El principal sospitós de l'anterior cas d'evasió d'impostos de gran envergadura, a banda de ser el director d'un nombre de societats limitades desproveïdes de fons de reserva, era també propietari d'una videoteca, d'una gran superfície de jocs electrònics i d'una sèrie d'hotels que feien molta caixa tant al país com a l'estranger (cas 106). Amb aquestes activitats regulars i de trajectòria ascendent es mostrava a ulls dels altres com un home de negocis de confiança. És sorprenent que en molts casos de frau els delinqüents no actuen a sotavent, sinó justament a primera línia. Volen projectar-se com una entitat de confiança per tal d'adquirir el màxim de prestigi i generar el mínim de sospites. Aquest és el cas dels estafadors del cas 104 que, havien llogat una oficina en un centre de negocis d'un luxós hotel d'Àmsterdam.

6. CONCLUSIÓ I DISCUSSIÓ

En aquest article ens hem endinsat concretament en la relació entre professió i delicte. Es presta una especial atenció a l'aparença de professions comunes en el crim organitzat. Quin tipus de professions tenen un paper en l'execució d'aquests delictes i quina és l'aportació que fan al crim organitzat? Es respon a les preguntes de la mà dels quaranta casos més recents provinents de l'Observatori del Crim Organitzat. Els hem analitzat de bell nou i hem inventariat les professions que apareixen en els arxius policials i la funció que acompleixen. En total trobem 152 sospitosos que exercien una professió durant el període en què es cometia el crim organitzat. En 19 casos semblava que la professió no tenia cap mena de relació amb el delicte, però en la majoria dels casos sí que hi havia vincles entre professió i crim organitzat. Es poden distingir entre dos tipus de funcions. En primer lloc, sembla ser que les professions fan un paper afavoridor o de vegades fins i tot primari en les conductes delictives. Afavoridora és, per exemple, l'empresa de transports o el notari que mitjançant la prestació de serveis està implicat en l'activitat d'organitzacions criminals. L'implicat primari és aquell professional que usa el gènere per fer de graó entre una professió legal (comerciant de fruita) i una d'il·legal (traficant de drogues). En aquests tipus de casos ha carregat el coneixement, els contactes i les habilitats de la seva feina anterior per a cometre activitats il·legals. En segon lloc, sembla que les professions tenen una altra funció, és a dir, contribuir a l'ocultació de fets delictius o la identitat dels delinqüents. Així doncs, hi ha professions/funcions reals o fingides que serveixen de tapadora per a les activitats criminals. Aquest és el relat del «propietari d'una videoteca», que en realitat és un banquer clandestí o el del delinqüent que fa un mal ús de la seva professió comuna per a finalitats criminals. A més a més, la incorporació de fets delictius a les professions

pot contribuir a dificultar-ne la detecció. «L'hermetisme» de la professió i el prestigi i la confiança del professional donen lloc a una estratègia efectiva d'ocultació.

La nostra investigació inventariada de la relació entre professió i crim organitzat apel·la a algunes preguntes que requereixen més recerca. En primer lloc, caldria poder investigar les condicions sota les quals determinades professions i/o professionals poden entrar en contacte amb el crim organitzat. Mars (1982) suggereix que la llibertat de moviment de la professió hi té un paper important. La nostra llista de professions sembla corroborar-ho: en els quaranta casos estudiats ensopeguem amb moltes professions que responen a aquest perfil. Una qüestió important que roman és sota quines circumstàncies els professionals individuals implicats entren en contacte amb el crim organitzat i com es desenvolupa a continuació aquesta implicació: serveixen de «graó» entre l'exercici legal de la professió i l'il·legal?⁶ o hi ha ocasió de compartició, on es combinen les activitats legals i les il·legals?⁷ En aquest darrer cas, les professions/els professionals tenen un important paper com a intermediaris en la interrelació del «món subterrani» i el «món exterior». La resposta a aquesta problemàtica varia tant com els tipus de crim organitzat dels quals es té coneixement. En les formes tradicionals de crim organitzat, com ara el tràfic de mercaderies i serveis il·legals, anteriorment es consideraven professions legals d'un significat secundari. En els mercats legals això és diferent: aquí la interrelació de professions legals i activitats il·legals és molt més gran. Aquesta interrelació s'ocupa sobretot en una ocultació encara més efectiva de les pràctiques il·legals de portes cap enfora. Per això pot ser difícil de distingir quan les pràctiques il·legals poden passar desapercebudes com a col·laboracions legals.

En segon lloc, les relacions recíproques entre professions i professionals en el crim organitzat mereixen més atenció. Fins aquí hem descrit el mal ús «d'una» professió o funció. Aquest cas és un exemple massa fàcil. Els professionals no treballen en un espai social buit, tampoc quan estan implicats en el crim organitzat. En molts casos, els professionals depenen de la col·laboració amb altres tipus de professionals o provinents d'altres organitzacions. En la seva investigació sobre les pràctiques il·legals en el sector immobiliari, Van Gestel (2008, 112) va descobrir l'existència de «xarxes complexes» on els agents immobiliaris, els gestors/taxadors, els notaris i altres especialistes col·laboraven entre ells en diversos àmbits, com ara el frau hipotecari, l'evasió fiscal, el sotsarrendament il·legal i similars. En un estudi recent sobre el frau hipotecari, Nguyen i Pontell (2010) van fer públic que la cadena d'especialistes, des del taxador fins al notari i el banc, podien abusar molt fàcilment de la concessió d'hipoteques que feien als seus clients per tal d'obtenir-ne beneficis. Per ara se sap poc sobre l'existència de xarxes de professions i professionals d'aquestes característiques en la forma tradicional de crim organitzat, com ara el contraban o l'extorsió.

Les professions legals exerceixen una important funció connectora entre el crim organitzat i l'entorn social legal. Els relats abstractes sobre la interrelació dels

6. (p.e. Van de Bunt i Kleemans 2007, 125).

7. (Fagan i Freeman 1999, 232).

dos móns no prenen forma fins que els empleats de professions legals s'impliquen en el crim organitzat. Per això és tan important avançar en la recerca sobre les condicions d'aquesta implicació.

REFERÈNCIES

- BENSON, M.L., MADENSEN, T.D. i ECK, J.E. (2009). White-Collar Crime form an Opportunity Perspective. A: S.S. Simpson i D. Weisburd. (Eds.). *The Criminology of White-Collar Crime*. (pàgines 176-193). New York: Springer.
- BENSON, M.L. i SIMPSON, S.S. (2009). *White-collar crime. An opportunity perspective*. London: Routledge.
- BLOCK, A.A. (1991). *Perspectives on organizing crime: Essays in opposition*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- BUNT, H.G. van de, i HUISMAN, W. (2004). Organisatiecriminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 46 (2), 106-120.
- BUNT, H.G. van de, i KLEEMANS, E.R. (2007). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Derde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: WODC.
- BUNT, H.G. van de, i WINGERDE, C.G. van (2009). Identiteitsfraude en buitenlandse rechtspersonen. In: G. Vande Walle & P. Van Calster. (Red.). *De criminologische kant van het ondernemen*. (pàgines 113-124). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- FAGAN, J. i FREEMAN, R.B. (1999). Crime and Work. *Crime and Justice: A Review of Research*, 25, p. 113-78.
- FREEMAN, R.B. (1983). Crime and unemployment. In: J. Q. Wilson (eds.), *Crime and Public Policy*. San Francisco: Institute for Contemporary Studies.
- FRIEDRICH, D.O. (2002). Occupational crime, occupational deviance, and workplace crime: Sorting out the difference. *Criminology and Criminal Justice*, vol. 2 (3): 243-256.
- GESTEL, B. van (2008). *Vastgoed en fout. Een analyse van twaalf strafrechtelijke opsporingsonderzoeken naar illegale en criminele praktijken in de woningsector*. Den Haag: WODC.
- HAGAN, J. (1993). The social embeddedness of crime and unemployment. *Criminology*, vol. 31 (4), p. 465-491.
- HUISMAN, K. i BUNT, H.G. van de (2009). *Misleidende handelspraktijken. Een onderzoek naar de aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- KLEEMANS, E.R., BERG, E.I.A.M. van den, i BUNT, H.G. van de, m.m.v. Brouwers, M., Kouwenberg, R.F., & Paulides, G. (1998). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: Rapportage op basis van de WODC-monitor*. Den Haag: WODC.
- KLEEMANS, E.R., BRIENEN, M.E.I. i BUNT, H.G. van de, m.m.v. KOUWENBERG, R.F., PAULIDES, G., i BARENSEN, J. (2002) *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: Tweede rapportage op basis van de WODC-monitor*. Den Haag: WODC.

- KLEEMANS, E.R. i BUNT, H.G. van de (2008). Organized crime, occupations and opportunity. *Global Crime*, vol.9 (3), 185-197.
- MARS, G. (1982). *Cheats at Work. An Anthropology of Workplace Crime*. London: Unwin Paperbacks.
- MARS, G. (2001). Introduction. In: G. MARS (eds.). *Occupational Crime*. (pàgines xi-xxii). Burlington: Ashgate/Dartmouth.
- NELEN, H. i LANKHORST, F (2008). Facilitating organized crime: the role of lawyers and notaries. In: D. Siegel & H. Nelen (Eds.), *Organized crime: Culture, Markets and Policies* (pp. 127-142). New York: Springer.
- NGUYEN, T.H. i PONTELL, H.N. (2010). Mortgage origination fraud and the global financial crisis. *Criminology & Public Policy*, vol. 9 (3), 591-216.
- REUTER, P. (1983). *Disorganized crime; illegal markets and the mafia*. Cambridge: MIT Press.
- SHAW, C. (1930). *The jack-Roller*. Chicago: Chicago University Press.
- SUTHERLAND, E.H. (1937). *The Professional Thief*. Chicago: Chicago University Press.